

Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Державне управління, 1(15), 24-27.
УДК: 351.
DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-9193.2022/15-5/9>

Інна Маркус, здобувачка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8203-7151>
email: i.markus@me.com

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЛОБІЗМУ ТА ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ПОНЯТТЯ

У сучасній Україні феномен лобізму досі лишається поза законодавчим полем, незважаючи на загальні тенденції до демократизації та інституціоналізації засобів залучення громадян до формування та реалізації національних політик. У межах тривалої історико-політичної ретроспективи змінювалося ставлення до поняття "лобізм", а також до його суб'єкта та об'єкта. Сучасна наука також не має однозначної відповіді на запитання, що є лобізмом, науковці порізно оцінюють вплив цього феномену на розвиток громадянського суспільства.

Проаналізовано різноманітні підходи до визначення лобізму, порівняно позиції вітчизняних та закордонних науковців, а також енциклопедичних джерел; виокремлено спільні та відмінні риси у визначенні концепції поняття. Зокрема, вітчизняні науковці роблять великий акцент на тому, що об'єктом лобіювання є органи державної влади, не враховуючи всю іншу сукупність акторів у публічному секторі; закордонні науковці наголошують на позитивному аспекті лобізму через залучення громадян до процесу прийняття рішень. Енциклопедичні джерела окреслюють часто правові межі діяльності лобізму, виокремлюючи основні його ознаки.

У результаті проведеного аналізу сформовано перелік основних аспектів, що є спільними в усіх вищезазначених джерелах, тобто формують консенсусну основу концепції лобізму. До них належать спрямованість діяльності на публічні рішення, нормативно-правові акти, законодавчі процедури та дії держави, а також на зацікавлені сторони; чітке визначення об'єктів лобістської діяльності; проведення комунікації у публічному просторі, спричинення впливу на органи державної влади та неформалізоване представництво інтересів у публічних рішеннях.

Базуючись на вищезазначеному, визначено власне поняття: лобізм – це діяльність фізичних чи юридичних осіб та/або їх об'єднань, спрямована на представників органів публічної влади та пов'язаних з ними осіб, задля вчинення впливу для скоєння певних дій або бездіяльності в нормотворчому процесі.

Ключові слова: лобізм; громадянське суспільство; government relations.

Вступ. Стрімка демократизація суспільства та розвиток інститутів громадянського суспільства у світі повинен супроводжуватися включенням цих суб'єктів до всіх процесів вироблення та прийняття суспільних публічних державно-управлінських рішень, що можливо лише за умови функціонування інституту цивілізованого лобізму в державі. Можна простежити тенденцію у світі, де роль лобізму в житті розвинених демократичних суспільств з кожним роком збільшується.

Однак в Україні на сьогодні такий феномен не набув інституціоналізованого характеру, то ж наразі лобізм являє собою суперечливу, складну, багатфункціональну систему, що асоціюється переважно з тіньовими формами взаємодії органів публічної влади, "кишенькових" інститутів громадянського суспільства і бізнесу. Тому відкритими залишаються питання не лише власне інституціоналізації лобізму в Україні, його концепції, механізмів застосування, форм функціонування, але й теоретичного обґрунтування лобістської діяльності в контексті функціонування органів публічної влади.

Джерела. Поняття "лобіст" виникло у другій половині XIX століття у Великій Британії та Сполучених Штатах Америки. Саме в цих країнах набула свого розвитку система представницької демократії, що передбачала колегіальний і процедурний процес прийняття рішень, що складався з багатьох етапів. На деяких із них існувала можливість звернення до парламентарів та членів уряду задля вирішення важливих суспільних питань. Відтак лобістами називали осіб, зацікавлених у просуванні певних законопроектів, а також осіб, що безпосередньо зверталися до керівників або членів комітетів, або ж інших підрозділів органів публічної влади. Оскільки суворий регламент не передбачав присутності сторонніх у залах засідань, члени таких "груп тиску" перебували в кулуарах, тому вони й отримали назву лобістів (від англ. *lobby* – кулуари).

Цікавими в контексті такого розуміння лобізму є періоди його формування у межах історико-політичної ретроспективи. Р. М. Мацкевич у своїй науковій праці "Особливості процесу формування інституту лобізму" виокремлює такі віхи розвитку поняття (Мацкевич, 2009):

1) Релігійний (друга половина XVI ст.) – пов'язаний з великим впливом релігійних організацій на прийняття державними установами визначних суспільно-економічних та політичних рішень;

2) Світський (перша половина XVII ст.) – пов'язаний з процесом обговорення та прийняття необхідних різнопланових рішень під час світських (офіційних та неофіційних) зустрічей;

3) Парламентський (середина XVII ст.) – пов'язаний з активною діяльністю та політичним піднесенням британського парламенту;

4) Дискусійний (перша половина XIX ст.) – пов'язаний із початком гострих політичних дебатів у конгресі США;

5) Груповий (середина XIX ст.) – пов'язаний зі становленням та розвитком групових політичних інтересів у конгресі США;

6) Політико-юридичний (друга половина XIX – початок XX ст.) – пов'язаний із негативним змістом і кваліфікуванням лобізму як хабарницької діяльності.

Саме для окреслення основної проблематики лобізму в сучасному світі та Україні насамперед слід визначитись із поняттям "лобізм" у його тлумаченні, зазначаючи всі фактори та аспекти функціонування такого явища в сучасному світі.

Значна кількість науковців юридичної сфери, такі як О. Дягілев, В. Нестерович, О. Любімов, розглядають визначення лобізму з погляду правової системи та зазначають необхідність правової легалізації та нормотворчої діяльності.

Зокрема, О. Дягілев зазначає, що лобізм – це сукупність норм, які вимагають правової легалізації, базуються на невід'ємному конституційному праві громадян на участь в управлінні державними справами і регулюють відносини на законодавчому рівні, що виникають у процесі захисту громадянами своїх інтересів або тих, що представляються ними, шляхом незаборонених законом методів впливу на органи державної влади й органи місцевого самоврядування [2].

В. Нестерович розглядає питання лобізму виключно у правовій сфері, не беручи до уваги соціальний аспект. На його думку, лобіювання – це сукупність правових норм, що регламентують процес легітимного впливу на чітко визначені законом органи влади, а також на їх посадових і службових осіб з боку зареєстрованих та акредитованих у встановленому порядку осіб з метою закріплення власних інтересів чи інтересів третіх осіб (замовників) у нормативно-правових актах, що приймаються [11].

Досить ґрунтовним є визначення "лобізму" науковцем О. Любімовим. У його розумінні, лобізм – сукупність норм, що регулюють взаємодію (участь) громадян, суспільних об'єднань, організацій, підприємств, що спеціалізуються на лобістській діяльності, інших суб'єктів правовідносин з органами державної влади для справляння впливу на прийняття необхідних лобістам рішень і для активного відстоювання своїх інтересів [7].

Таким чином, можна підсумувати, що лобізм є сукупністю норм, що регулюють законну діяльність громадян, котра має на меті захист власних інтересів.

Існує і інше бачення визначення лобізму у групі вчених філософського напрямлення та вчених школи парламентаризму, таких як: О. Карпенко, М. Недюха, Ю. Ганжурова, В. Сумської, М. Лопати, І. Рейтеровича, Є. Тихомирової, М. Мунтяна, як соціального та комунікативного явища, що складається між громадськістю та органами публічної влади, при цьому переважає і політичний аспект.

О. Карпенко розглядає поняття "лобізм" виключно з боку соціального аспекту. Він зазначає, що лобізм – широко визнаний засіб формального і неформального впливу груп інтересів на владні структури з метою прийняття необхідних їм рішень; цілеспрямований вплив політичних і соціальних сил на законодавчі, виконавчі і державні органи влади з метою задоволення своїх інтересів [4].

Також особливу увагу заслуговує тлумачення "лобізму" у наукових працях М. Недюхи, який долучає до поняття лобізму й комунікативний аспект. За його твердженням, лобізм – одна з найпоширеніших форм впливу добровільних об'єднань людей (груп інтересів) на органи влади в сучасних демократичних суспільствах; розгалужена система контор і агентств монополій або організованих груп при законодавчих і урядових органах, що чинять тиск (від переконання до підкупу) на представників останніх із метою ухвалення рішень (прийняття або блокування розгляду парламентом певних законів, отримання урядових замовлень, субсидій тощо) в інтересах організації, які вони представляють [10].

Якщо розглядати тлумачення "лобізму" з погляду комунікаційного процесу, слід зупинитись й на працях Ю. Ганжурова, який визнає лобізм явищем, необхідним у взаємовідносинах держави і суспільства. За його тлумаченням лобіювання має розглядатися як невід'ємна складова політичної комунікації, що передбачає механізм прямого і зворотного зв'язку суспільства і держави. Процеси формування рішень, механізму впливу на громадську думку, захисту власної позиції – все це в широ-

кому розумінні може сприйматися як явище, що кореспондується з поняттям "лобіювання" [1].

Науковиця В. Сумська на основі проведеного ґрунтовного теоретичного аналізу подає широке визначення лобіювання. Зокрема, вона уявляє його як діяльність фізичних осіб, у тому числі фізичних осіб-підприємців, їх об'єднань, консультативно-дорадчих органів, створених при органах державної влади або органах місцевого самоврядування, юридичних осіб та їх об'єднань, що здійснюється не забороненими законом методами, і спрямована на здійснення легального впливу на органи державної влади та на органи місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб під час прийняття (участі у прийнятті), внесення змін, скасування ними рішень, крім індивідуальних, з метою закріплення в них власних інтересів лобістів або інтересів третіх осіб [13]. Очевидним є те, що в цьому визначенні вчена визначає лобіювання як легалізовану форму. Однак необхідно не забувати, що в більшості країн світу лобізм не має інституціоналізованого статусу, однак завжди існує там, де є владні відносини.

М. Лопата запропонував розглядати лобізм як спробу організації або окремих громадян впливати не тільки на ухвалення, відхилення чи зміну законів у парламенті, а також як спробу впливати на адміністративні рішення уряду, спираючись на підтримку не тільки обраних депутатів, а й різних політичних партій, державних і недержавних установ та підтримку громадськості через засоби масової інформації [6].

У навчальному посібнику "Зв'язки з громадськістю" Є. Тихомирова пропонує під лобістською діяльністю розуміти взаємодію юридичних та фізичних осіб з органами влади, метою якої є вплив на розроблення і прийняття цими органами законодавчих актів, адміністративних, політичних та інших рішень у своїх інтересах або інтересах конкретних клієнтів [14].

М. Мунтян у своїх наукових працях до визначення "лобізму" додає й термін "групи тиску", що надає цьому визначенню сучасне відображення процесу. На його думку, лобізм – це форма законного впливу "груп тиску" на управлінські рішення державних органів з метою задоволення інтересів певних соціальних структур (організацій, асоціацій, територіальних утворень, прошарків громадян тощо) [9].

Отже загалом лобізм розглядається як спричинення тиску на органи державної влади шляхом проведення політичної комунікації з метою захисту інтересів окремих заінтересованих сторін.

Слід зазначити, що у вітчизняній літературі з державного управління у визначенні терміна "лобізм" приділяється велика увага функціонуванню у цьому процесі органів державної влади, що, на нашу думку, не є коректним, адже проблематика лобіювання стосується не лише органів державної влади, а й публічного сектору загалом, а саме органів публічної влади як суб'єктів цього процесу. Також варто зазначити, що лобістська діяльність – це не суто законодавчий, політичний, комунікаційний чи соціальний процес; лобізм працює із гармонійною взаємодією вищезазначених аспектів, у чому і полягає основна складність цього процесу.

Розглядаючи розвиток іноземної наукової думки з політології та державного управління зазначимо, що Ч. Вайз характеризує лобізм як справу окремих громадян, організацій, щоб вплинути на прийняття чи відхилення закону в парламенті, спираючись на підтримку народних депутатів, політичних партій, громадських організацій через засоби масової інформації [5].

Класичним визначенням лобізму в закордонній науці є формулювання Д. Трумена, який ототожнює поняття лобізму та групи інтересів та зазначає, що групи інтересів – це групи, що складаються з людей, котрі керуються певними інтересами і поглядами, з метою здійснення впливу на інші соціальні групи. Групи, які користуються для досягнення своїх цілей допомогою урядових організацій, є політичними групами інтересів [18].

На думку С. Фінера, лобізм – це будь-яка діяльність організацій, що впливають на органи державної влади з метою сприяння власним інтересам, при цьому ці організації, на відміну від партій, не можуть самі взяти відповідальність за владу в країні [17].

Слід звернути увагу на думку науковця Ф. Фарнела, який зазначає, що лобізм – це продуктивне втручання у господарські та соціальні процеси з використанням політичних методів і засобів [16]. Науковець робить акцент на тому, що лобіювання сприяє зміцненню засад толерантності у суспільстві.

Л. Зеттер у своїх наукових працях розглядає лобізм як процес пошуку засобів впливу на уряд та його інституції шляхом інформування громадськості щодо політичних питань, що стоять на порядку денному [19].

Таким чином, відмінною рисою поглядів західних науковців є те, що науковці відображають концепцією лобізму з позитивного боку, відзначаючи користь такої діяльності для суспільства, шляхом розширеного залучення громадськості в ці процеси. У свою чергу, вітчизняні науковці відображають значення лобізму виключно як негативний процес, який відбувається у публічному просторі, оскільки насамперед маються на увазі незаконні практики впливу груп інтересів на органи влади.

Енциклопедична література, зокрема юридична енциклопедія, розуміє лобізм як сукупність правових норм, які регулюють участь громадян, груп громадян, громадських об'єднань, організацій, підприємств, які спеціалізуються на лобістській діяльності, інших суб'єктів правовідносин з органами державної влади, які впливають на прийняття необхідних для лобістів рішень [15].

В енциклопедії державного управління зазначається, що лобізм – це діяльність соціальних груп та окремих осіб, які відстоюють свої особливі політичні інтереси; групи тиску на органи законодавчої й виконавчої влади [3].

Політична енциклопедія висвітлює поняття лобізму як легальну форму впливу на владу та зазначає, що лобізм є елементом політичного процесу в демократичних суспільствах, який не передбачає прямого підкупу суб'єктів влади та посадових осіб та не виходить за межі законності [12].

Доцільно зазначити, що на законодавчому рівні поняття лобізму досі не визначено: незважаючи на реєстрацію значної кількості законодавчих ініціатив, що мали на меті визначення та регулювання лобістської діяльності, станом на 2021 рік відповідний Закон України не прийнятий.

Методологія. Теоретико-методологічному розробленню проблематики лобізму присвячено низку праць вітчизняних науковців: Д. Базілевича, М. Банчука, О. Бінецького, А. Биковця, В. Брустинова, О. Войнич, І. Воронова, М. Газізова, Ю. Ганжурова, В. Гоцуляка, О. Гросфельд, А. Денисюка, О. Дягілева, О. Карпенка, Н. Лапіна, В. Лапіна, В. Лепехіна, М. Лопатого, О. Любімова, Р. Мацкевича, М. Мунтяна, М. Недюха, В. Нестеровича, О. Павроза, В. Сумську, Є. Тихомірової, П. Толстих, А. Трофименка, В. Федоренка, Д. Чернохатнього та ін.

Серед закордонних учених, які присвятили значну частину своїх наукових праць питанню лобізму, слід визначити Ч. Вайза, Ч. Ендрейна, Д. Ептера та Д. Трумена.

Водночас у практичній площині серед науковців в Україні та світі досі тривають дискусії щодо визначення суб'єкта лобізму (групи інтересів чи групи тиску), об'єкта лобізму (лише парламент чи й органи виконавчої влади, місцевого самоврядування та інші посадові особи, інші органи публічної влади, а можливо, і помічники та радники посадових осіб), наскільки це явище вписується у правові та моральні норми життєдіяльності суспільства, а також чий інтерес зачіпає лобістська діяльність (суспільні, замовника чи власні).

Результати. Досліджуючи праці вітчизняних, закордонних науковців та визначення у енциклопедичних джерелах, слід зазначити, що поняття лобізму включає певні ознаки. Отже, лобізм:

- спрямований на публічні рішення, нормативно-правові документи, законодавчі процедури та дії держави; зацікавлені сторони;
- пов'язаний із комунікацією в публічному просторі між зацікавленими сторонами, громадськістю та органами державної влади;
- має на меті справити вплив на органи державної влади;
- полягає у неформалізованому представництві інтересів у публічних рішеннях.

При цьому доцільно зазначити, що вітчизняні та закордонні науковці акцентують свою увагу на масштабах сфери застосування лобістської діяльності як об'єкта, при цьому зазначаючи переважно негативні наслідки, або ж як позитивні, так й негативні наслідки. Натомість енциклопедичні джерела окреслюють певну межу діяльності лобізму, визначаючи ключові його ознаки, як-от діяльність окремих груп із метою впливу на органи влади.

Дискусія та висновки. Проаналізувавши трактування поняття "лобізм", нами було визначено власне наукове визначення, спираючись на досвід учених, стан розвитку суспільних відносин та місце такої діяльності в державотворчих процесах. Відповідно, лобізм – це діяльність фізичних чи юридичних осіб та/або їх об'єднань, спрямована на представників органів публічної влади та пов'язаних з ними осіб, задля вчинення впливу для скоєння певних дій або бездіяльності в нормотворчому процесі. При цьому лобістська діяльність охоплює не лише власне направлену комунікацію, але й підготування, планування, координацію, проведення досліджень або будь-яку іншу допоміжну роботу для формування підґрунтя для прийняття об'єктом лобіювання певного рішення.

Список використаних джерел

1. Ганжуров Ю. Парламентське лобіювання в контексті політичної комунікації. Політичний менеджмент. 2005. №4. С. 50–62.
2. Дягілев О. Правовий інститут лобіювання: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.02. Харків. 2010. 20 с.
3. Енциклопедія державного управління: у 8 т. Київ. Національна академія державного управління при Президенті України. 2011. 630 с.
4. Карпенко О. Про доцільність впровадження в Україні інституту цивілізованого лобізму державно-управлінських рішень. Демократичне врядування. 2011. Вип. 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_16 (дата звернення: 25.04.2019).
5. Колодій А. Основи демократії. Навчальний посібник. Київ, 2002.
6. Лопата М. Лобіювання: світова практика та українські реалії. URL: <http://postua.info/lopata.htm>
7. Любимов А. Лоббизм как конституционно-правовой институт. Государство и право. Москва, 1998. 271 с.
8. Мацкевич Р. М. Особливості процесу формування інституту лобізму. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/197>
9. Мунтян М. Лоббизм и лоббистская деятельность. URL: <http://viperson.ru/articles/muntyan-m-a-lobbizm-i-lobbistskaya-deyatelnost>.

10. Недюха М., Федорін М. Лобізм як соціально-політичний феномен: сутність і засоби впливу. Віче. 2010. № 3. С. 22–25.
 11. Нестерович В. Конституційно-правові засади інституту лобювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія. Луганськ, 2010. 752 с.
 12. Політична енциклопедія. Київ, 2011. 808 с.
 13. Сумська В. Теоретичні підходи до визначення поняття "лобювання". *Державне будівництво*. 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2010_2_26.pdf.
 14. Титомірова Є. Зв'язки з громадськістю: навчальний посібник. URL: <http://yadocs.exdat.com/docs/index-24437.html?page=12#1065251>
 15. Юридична енциклопедія: в 6 т. Київ. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. 2001. 792 с.
 16. Farnel Frank J. Am richtigen Hebel : Strategie und Taktik des Lobbying. *Landsberg/Lech : Verl. Moderne Industrie*. 1994. 239 p.
 17. Finer Samuel E. Anonymous Empire. A Study of The Lobby in Great Britain. London, 1958. 150 p.
 18. Truman D. The Governmental Process : Political Interests and Public Opinion. New York. 1951. P. 31.
 19. Zetter L. Lobbying. The Art of Political Persuasion. Great Britain : Harriman House LTD, 2008. 454 p.

References

1. Ganzhurov Y. Parliamentary Lobbying in the Context of Political Communication. *Political Management*. 2005. №4. P. 50-62.
 2. Diaghilev O. Legal Institute of Lobbying: Constitutional and Legal Aspect: author's ref. dis. Cand. jurid. Science: 12.00.02. Kharkiv. 2010. P. 20.
 3. Encyclopedia of Public Administration: in 8 volumes. Kyiv. National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. 2011. 630 p.
 4. Karpenko O. On the Expediency of Introducing the Institution of Civilized Lobbying of State-Administrative Decisions in Ukraine. *Democratic Governance*. 2011. Vip. 7. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2011_7_16 (access date: 25.04.2019).
 5. Kolodiy A. Fundamentals of Democracy. Tutorial. Kyiv. IB. 2002. 684 p.

6. Lopata M. Lobbying: World Practice and Ukrainian Realities. URL: <http://postua.info/lopata.htm>
 7. Lyubimov A. Lobbying as a Constitutional and Legal Institution. State and law. Moscow. 1998. 271 p.
 8. Matskevich RM Features of the Process of Forming the Institute of Lobbying. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/197>
 9. Muntian M. Lobbying and Lobbying Activities.. URL: <http://viperson.ru/articles/muntyan-m-a-lobbizm-i-lobbistskaya-deyatelnost>.
 10. Nedyukha M., Fedorin M. Lobbying as a Socio-Political Phenomenon: the Essence and Means of Influence. *Viche*. 2010. № 3. P. 22–25.
 11. Nesterovych V. Constitutional and Legal Principles of the Institute of Lobbying: Foreign Experience and Prospects for Ukraine: monograph. Luhansk: RVV LDUVS named after E.O. Didorenko. 2010. 752 p.
 12. Political encyclopedia. Kyiv. Parliamentary Publishing House, 2011. 808 p.
 13. Sumska V. Theoretical Approaches to the Definition of "Lobbying". State building. 2010. №2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeBu_2010_2_26.pdf.
 14. Titomirova E. Public Relations: a textbook / E. Titomirova. URL: <http://yadocs.exdat.com/docs/index-24437.html?page=12#1065251>
 15. Legal encyclopedia: in 6 volumes. Kyiv. Ukrainian encyclopedia named after M. P. Bazhana. 2001. 792 p.
 16. Farnel Frank J. (1994) Am richtigen Hebel : Strategie und Taktik des Lobbying. *Landsberg/Lech : Verl. Moderne Industrie*, 239 p. [English].
 17. Finer Samuel E. (1958) Anonymous Empire. A Study of The Lobby in Great Britain. London : Pall Mall Press, 150 p. [English].
 18. Truman D. The Governmental Process : Political Interests and Public Opinion. New York. 1951. P. 31.
 19. Zetter L. (2008) Lobbying. The Art of Political Persuasion. Great Britain : Harriman House LTD, 454 p. [English].

Отримано: 03.12.2021
 Ухвалено до друку: 29.12.2021
 Опубліковано: 21.01.2022

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
 Public Administration, 1(15), 24-27.
 UDC: 351/354(4).
 DOI: doi.org/10.17721/2616-9193.2022/15-5/9

Inna Markus, postgraduate stud.
 Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-8203-7151>
 email: i.markus@me.com

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE DEFINITION OF LOBBYISM AND BASIC CONCEPTS

In modern Ukraine, the phenomenon of lobbying still remains outside the legislative field, despite the general trends towards democratization and institutionalization of instruments aiming to involve citizens in the formation and implementation of national policies. In the course of a long historical and political retrospective, the attitude to the concept of "lobbying", as well as to its subject and object, has changed. Modern science also does not have an unambiguous answer to the question of what is lobbying, scientists also differently assess the impact of this phenomenon on the development of civil society.

The article analyses various approaches to the definition of lobbying compares the positions of domestic and foreign scholars, as well as encyclopedic sources; the common and distinctive features in defining the concept of the concept are singled out. In particular, domestic scholars place great emphasis on the fact that the object of lobbying is public authorities, not taking into account all the other set of actors in the public sector; foreign scholars emphasize the positive aspect of lobbying, through the involvement of citizens in the decision-making process. Encyclopedic sources often outline the legal framework for lobbying, highlighting its main features.

As a result of the analysis, a list of the main aspects that are common to all the above sources i.e. forms a consensus basis for the concept of lobbying. These include the focus of activities on public decisions, regulations, legislative procedures, and actions of the state, as well as on stakeholders; a clear definition of objects of lobbying activity; conducting communication in public space, causing influence on public authorities and informal representation of interests in public decisions.

Based on the above, the own concept was defined: lobbying is the activity of individuals or legal entities and/or their associations, aimed at representatives of public authorities and related persons, in order to influence certain actions or omissions in the rule-making process.

Keywords: lobbying; civil society; government relations.